

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ УКРАЇНИ: ОЦІНКА ВСЕСВІТНЬОГО ЕКОНОМІЧНОГО ФОРУМУ

Анотація. Проаналізовано рейтинг конкурентоспроможності України за даними Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ).

Аннотация. Проведен анализ рейтинга конкурентоспособности Украины по данным Всемирного экономического форума (ВЭФ).

Annotation. The article analyzes the rating of competitiveness of Ukraine according to the World Economic Forum (WEF).

Ключові слова: конкурентоспроможність, рейтинг, індекс, субіндекс, Всесвітній економічний форум, звіт.

Стале зростання економіки будь-якої держави потребує сприятливих умов для розвитку бізнесу та активного підключення факторів інновативності в економічне життя, що передбачає системне посилення конкурентних переваг порівняно з іншими країнами світу. Конкурентоспроможність економіки країни, методи її визначення та зв'язок із динамікою зростання на різних етапах економічного циклу вже не перше десятиріччя перебувають у центрі уваги економістів та урядовців, оскільки якість тих чи інших оцінок і ступінь їх відповідності сучасним економічним реаліям суттєво відображаються на ґрунтовності стратегічних рішень держави. Тому тема конкурентоспроможності країни є однією з актуальних у наш час.

Наукове підґрунтя для досліджень конкурентоспроможності країн закладено Майклом Портером у статті "Конкурентні переваги країн" ("The Competitive Advantages of Nations", 1990) [1]. Але ще Макс Вебер у класичному творі світової соціології "Протестантська етика і дух капіталізму" здійснив аналіз основних чинників, що вплинули на формування та розвиток капіталістичних відносин у країнах Західної Європи [2]. Результати цього аналізу можна вважати першим кроком у з'ясуванні причини конкурентоспроможності країни.

Метою статті є аналіз рівня міжнародної конкурентоспроможності України за даними Всесвітнього економічного форуму.

Міжнародна конкурентоспроможність країни – це здатність країни створити таке національне бізнес-середовище за умов вільного справедливого ринку, в якому вітчизняні товаровиробники можуть постійно розвивати свої конкурентні переваги, займати й утворювати стійкі позиції на певних сегментах світового ринку завдяки потужному економічному потенціалу, що забезпечує економічне зростання економіки на інноваційній основі, розвинутій системі ринкових відносин, володінню значним інтелектуальними капіталом та інвестиційними ресурсами, гнучкому реагуванню на зміну світової кон'юнктури та відповідно до цього диверсифікацію виробництва, максимально відстоюючи реалізацію національних інтересів заради економічної безпеки та високих стандартів життя населення [3].

Всесвітній економічний форум (ВЕФ) почав розраховувати глобальний рейтинг конкурентоспроможності країн у 1979 році. Україна була включена до рейтингу в 1997 році. У Звіті досліджується конкурентоспроможність країн на основі Глобального індексу конкурентоспроможності (ГІК), що складається з 12 субіндексів:

- інститути;
- інфраструктура;
- макроекономічна стабільність;
- охорона здоров'я та початкова освіта;
- вища та професійна освіта;
- ефективність товарного ринку;
- ефективність ринку праці;
- рівень розвитку фінансового ринку;
- технологічна готовність;
- обсяг ринку;
- конкурентоспроможність бізнесу;
- інновації.

У Звіті 2010/2011 Україна з індексом 3,9 знову значно втратила свої позиції у рейтингу ВЕФ, посівши серед 139 країн світу 89 місце перед Гамбією та Гондурасом. Україна залишилася позаду таких країн, як: Естонія, Чехія, Польща, Литва, Азербайджан, Словацька Республіка, Російська Федерація та Казахстан, демонструючи значне відставання від середньосвітового індексу (4,18). Ще більшим є відставання України від інноваційних економік. У Звіті 2009/2010 Україна посіла 82 місце з індексом 4,0 серед 133 країн світу. Такий регрес є наслідком погіршення позицій України на 9 з 12 складових Індексу глобальної конкурентоспроможності: "Інститути" (134 місце, у 2009 р. – 120), "Макроекономічна стабільність" (132 місце, у 2009 р. – 106), "Ефективність товарних ринків" (129 місце, у 2009 р. – 109), "Розвиненість фінансового ринку" (119 місце, у 2009 р. – 106), "Конкурентоспроможність бізнесу" (100 місце, у 2009 р. – 91) [4].

За оцінками звіту 2010/2011 традиційно ситуація з інституційним розвитком України була визнана ключовою проблемою. За цим компонентом Україна погіршила свій минулорічний результат (120 місце з 133 країн) ще на 14 позицій, опинившись майже наприкінці рейтингу [4].

При цьому за оцінками Звіту 2010/2011 показники України за складовими групи "Інститути" мають вельми низькі рейтинги: ефективність законодавчих органів у регуляторній сфері (138 місце), захист прав власності (135 місце),

(130 місце), марнотратство суспільних фондів (129 місце), фаворитизм у прийнятті рішень державних службовців (127 місце), платежі та хабарі (127 місце), тягар державного регулювання (125 місце), довіра до правоохоронних органів (122 місце), суспільна довіра до політиків (122 місце), організована злочинність (116 місце), прозорість державної політики (114 місце), захист прав інтелектуальної власності (113 місце) [4].

Погіршення макроекономічної ситуації стало одним із чинників, що катастрофічно погіршив позицію України у рейтингу 2010/2011 (погіршення на 26 позицій!). За фактором "Макроекономічна стабільність" Україна посіла 132 позицію (106 місце – у 2009 р.), що є другим найгіршим її результатом серед 12 складових Індексу глобальної конкурентоспроможності. При цьому значний негативний внесок спричинило погіршення ситуації у сфері державних фінансів (дефіцит бюджету – 134 місце, або погіршення на 66 позицій та державний борг – 52 місце, або погіршення на 25 позицій) та рівень національних заощаджень (96 місце, або погіршення на 24 позиції). Традиційно низьку оцінку отримала ситуація з інфляцією в Україні (134 місце) [4].

Не оцінюється обнадійливо ситуація і на фінансових ринках України (119 місце, 106 – у 2009 р.). Результати за складовими групи "Розвиненість фінансового ринку" є низькими: надійність банківської системи (138 місце – найнижчий показник серед країн у рейтингу), легкість отримання кредиту (130 місце), регулювання фондового ринку (127 місце), обмеження на рух капіталу (125 місце), доступність (за ціною) фінансових послуг (122 місце) тощо [4].

У Звіті зазначається, що новий уряд поставив перед собою амбітні завдання – провести необхідні реформи. Реформи, серед іншого, мають бути також спрямовані на підвищення ефективності товарних ринків, де досягнення України є незначними (129 місце, 109 – у 2009 р.). Найгірших результатів у цьому блоку питань Україна досягла за такими показниками, як: ефективність податкової системи (136 місце), витрати на аграрну сферу (135 місце), застосування торговельних бар'єрів (126 місце), домінування ринкових відносин (128 місце), ефективність антимонопольної політики (126 місце), тягар митних процедур (131 місце), кількість процедур, необхідна для початку бізнесу, (99 місце) тощо [4].

Цього року ВЕФ шляхом опитування провів дослідження щодо оцінки топ-менеджерами компаній факторів, які перешкоджають веденню бізнесу в країнах. 19,6 % респондентів в Україні визначили податкове законодавство фактором, який переважно перешкоджає веденню бізнесу. Серед інституційних проблем респонденти назвали також політичну нестабільність (15,6 %), корупцію (13,9 %), зміни урядів (9,5 %), неефективну бюрократію (8,2 %), злочинність (2,5 %). 10,8 % респондентів визнали таким фактором доступ до фінансування, а 8,8 % респондентів – інфляцію [4].

Проте Україні вдалося зберегти такі конкурентні переваги, як високоосвічене населення, гнучкий та ефективний ринок праці, перспективний за обсягами внутрішній ринок. Перелік конкурентних переваг економіки України, на жаль, є дуже коротким та охоплює лише 16 позицій (23 позиції – у 2009 р.). Окремі позитивні показники Звіту 2010/2011 такі (1 місце – найвище, 139 – найнижче): індекс правового забезпечення – 6 місце, покриття вищою освітою – 8, практика найму та звільнення працівників – 18, витрати, пов'язані зі звільненням, – 21, якість залізничного сполучення – 25, оплата та продуктивність – 26, зайнятість жінок у приватному секторі – 32, кількість мобільних користувачів – 34, обсяг внутрішнього ринку – 37, частка на зовнішньому ринку – 37, інноваційна спроможність – 37, тарифні бар'єри – 40, якість математичної освіти – 42, покриття середньою освітою – 44, телефонні мережі – 47, якість початкової освіти – 49 [4].

Таким чином, Всесвітній економічний форум досліджує конкурентоспроможність країн на основі Глобального індексу конкурентоспроможності серед 139 країн світу, серед яких Україна у Звіті 2010/2011 з індексом 3,9 посіла 89 місце, продемонструвавши відставання від середньосвітового індексу, який складає 4,18 балів. Звіт ВЕФ допомагає порівняти економіку України з економіками інших країн на міжнародному ринку. На жаль, Глобальний індекс конкурентоспроможності України демонструє те, що Україна за розвитком конкурентоспроможності наближається до бідних слаборозвинених країн. Україні, насамперед, треба звернути увагу на діяльність законодавчих органів, державну політику, тому що головною проблемою залишається марнотратство державних коштів, державне регулювання, довіра як до політиків, так і до правоохоронних органів, хабарі, організована злочинність, захист прав власності, у тому числі інтелектуальної. Збільшення дефіциту бюджету та державного боргу змушує Україну бути в рейтингу майже останньою. Також треба вдосконалити банківську сферу, оскільки надійність банківської системи в Україні найнижча серед інших країн рейтингу. Глобальною метою України на даному етапі розвитку є економічне зростання для наближення до рівня розвинених країн.

Наук. керівн. Юлегіна І. В.

Література: 1. Porter, Michael E. The Competitive Advantage of Nations / Porter, Michael E. // Harvard Business Review 68. – 1990. – № 2. – Р. 73 – 93. 2. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму / Вебер М. ; пер. з нім. О. Погорілого. – К. : Основа, 1994. – 261 с. 3. Антонюк Л. Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації : монографія / Антонюк Л. Л. – К. : КНЕУ, 2004. – С. 104 – 105. 4. <http://www.taxpayers.org.ua>.